

Θεατρικά

Του **Φάνη Κακριδή**

Horst - Dieter Blume: «Εισαγωγή στο Αρχαίο Θέατρο». Μετάφραση Μαρίας Ιατρού, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα 1986, σελ. 243, δρχ. 700.

Η ΣΥΜΒΟΛΗ του Μ.Ι.Ε.Τ. στη δημιουργία μιας πλούσιας φιλολογικής βιβλιοθήκης είναι γνωστή. Με αυστηρά κριτήρια και γνώση, ο διευθυντής και το διοικητικό συμβούλιο του Ίδρυματος επιλέγουν από τη διεθνή βιβλιογραφία έργα ουσιαστικά και χρήσιμα, αναθέτουν τη μετάφραση σε ειδικούς και οι εκδόσεις τους είναι πάντα υποδειγματικές - αν και προσωπικά δεν καταλαβαίνω γιατί εξακολουθούν να χρησιμοποιούν το πολυτονικό σύστημα, ακόμα και σε κείμενα του Μακρυγιάννη!

Το βιβλίο μας δημοσιεύτηκε στη Γερμανία το 1978, κρίθηκε ευνοϊκά και ξανακυκλοφόρησε το 1984 σε δεύτερη, βελτιωμένη έκδοση. Προσφέροντας μια γνήσια «εισαγωγή» ο **Blume** δεν έχει φιλοδοξίες άλλες από το να επιλέξει σωστά, να κωδικοποιήσει και να παρουσιάσει απλά και συστηματικά τα πορίσματα της επιστήμης στο συγκεκριμένο τομέα, «αποφεύγοντας κάθε λογής εικασίες, τόσο δικές του όσο και ξένες» - ίσως αυτό τον οδήγησε να παρακάμψει το αμφιλεγόμενο θέμα της προέλευσης του αρχαίου δράματος. Ένα τέτοιο εγχείρημα είναι πάντα δύσκολο, ένα περισσότερο όταν πρόκειται για το αρχαίο θέατρο, όπου η πληθώρα των φιλολογικών, αρχαιολογικών κ.ά. εργασιών συναγωνίζεται την ανεπάρκεια του υλικού που διαθέτουμε. Έτσι, τη γενική «Εισαγωγή» ακολουθεί πρώτα ένα κεφάλαιο για τις «Πηγές», χρήσιμο και αυτό καθαυτό και για να συνειδητοποιήσει ο απροετοίμαστος αναγνώστης το τεράστιο μέγεθος της αρχαίας ελληνικής θεατρικής παραγωγής, απ' όπου, αν εξαιρέσουμε τις αρχαιολογικές μαρτυρίες, δε μας σώθηκαν παρά ελάχιστα κείμενα, ακόμα λιγότερες θεατρολογικές πληροφορίες, και σχεδόν τίποτα για τη μουσική και ορχηστρική τέχνη του θεάτρου.

Το πρώτο μεγάλο κεφάλαιο για το «Αρχαίο ελληνικό θέατρο» διαπραγματεύεται θέματα όπως «Οι γιορτές», «Οι συντελεστές μιας παράστασης», «Οι κτιριακές εγκαταστάσεις» (όχι χωρίς συγκεκριμένο στόχο ο συγγραφέας σημειώνει για το θέατρο του Διονύσου ότι, αν ήταν να χρησιμοποιηθεί για σύγχρονες παραστάσεις, «οι αναστηλωτικές εργασίες θα αλλοίωσαν βαθιά τον ιστορικό χαρακτήρα του και θα προκαλούσαν αρκετές καταστροφές», 74), «Οι υποκριτές» - το καθένα με τις υποδιαίρεσεις του. Μπορεί κανείς να διαφωνήσει σε ορισμένες εκτιμήσεις: ο Κλέων στους «Ιππείς», που με το ένα μάτι βλέπει στην Καρία και με το άλλο στην Καρχηδόνα, δεν έχει καμιά σχέση με το «φυσικό περιβάλλον» του θεάτρου (74), και οι βουβοί «εταιρικοί» ρόλοι της Παλαιάς Κωμωδίας απίθανο μας φαίνεται να παίζονταν από «αντρικά πρόσωπα με εμφάνιση ανάλογη προς την περίσταση» (106)· μπορεί ακόμα να επισημάνει και κάποιες, σπάνιες, αδεξιότητες: ο «επίπεδος σκηνικός χώρος» της κλασικής εποχής (65) είναι ο ίδιος με τη «σκηνή», που «αρχικά ήταν τελείως επίπεδη· αργότερα όμως [την εποχή του Αριστοφάνη!] ανυψώθηκε κατά μερικές βαθμίδες πάνω από το επίπεδο της ορχήστρας» (65). Όλα αυτά δεν αναιρούν το γεγονός ότι ο **Blume** δούλεψε με ευθυκρισία, στέρια και συστηματικά, όπως το υπαγορεύει η παράδοση των κλασικών σπουδών στην πατρίδα του.

Ένα δεύτερο κεφάλαιο παρουσιάζει το «Ρωμαϊκό Θέατρο: Προκαταρκτικές παρατηρήσεις, Ανασκόπηση και μεταβατική περίοδος (: η παράδοση του ελληνικού θεάτρου στη Δύση), Ιταλικές επιδράσεις, Το θέατρο της δημοκρατικής περιόδου, Το θέατρο της αυτοκρατορικής εποχής». Είναι ιδιαίτερα πολύτιμα όλα αυτά, καθώς οι λατινικές σπουδές στη χώρα μας έχουν πολύ υποχωρήσει, με αποτέλεσμα οι ρωμαϊκές τραγωδίες και κωμωδίες να μένουν για τους πιο πολλούς εφτασφράγιστο μυστικό - και ας αποτελούν οι περισσότερες παραλλαγές χαμένων ελληνικών προτύπων, και ας είναι το ρωμαϊκό δράμα το πρώτο που ανάθρεψε το ευρωπαϊκό θέατρο από τις μεσαιωνικές αρχές του ως τον κλασικισμό. Ακολουθούν πλούσιες σημειώσεις, βιβλιογραφία, ευρητήρια και εικοσιτέσσερις σελίδες «πίνακες» με αρχαιολογικό υλικό.

Ο **Κ. Γεωργουσόπουλος** έχει επισημάνει στα «Νέα» («Εισαγωγή», 20.11.86) ότι μας λείπουν «χρηστικά εγχειρίδια», π.χ. για την αρχαία τραγωδία και κωμωδία, και για πλήθος άλλα κεφάλαια του πνευματικού μας πολιτισμού, αρχαίου και νεότερου. Έχει δίκιο, αν ζητά αυτά τα εγχειρίδια να είναι ελληνικά και πρωτότυπα. Αν όμως δεχτούμε ότι η ελληνική επιστήμη πρέπει πολύ ακόμα να ασκηθεί στην ανάλυση, πριν φτάσει σε «συνθετικά» έργα, τότε η προσφυγή στα φώτα της Εσπερίας μας φαίνεται προσωρινά απαραίτητη και η προσφορά των μεταφραστών, όταν δουλεύουν με γνώση, προσεκτικά και υπεύθυνα - όπως η **Μ. Ιατρού** στην περίπτωση μας - είναι μεγάλη. Ειδικά για το αρχαίο θέατρο, τούτο το βιβλίο έρχεται να επιστεγάσει από τη μια την «Αριστοφάνεια κωμωδία» του **Κ. J. Dover** (Μ.Ι.Ε.Τ. 1981), από την άλλη την «Τραγική ποίηση των Ελλήνων» του **A. Lesky**, που η μετάφρασή της ετοιμάζεται από καιρό· και ας μην ξεχνούμε, πρόσφατο ελληνικό(!) πόνημα, το «Αριστοφάνης και Αθήνα» του **Ν. Μπούρα** (βλ. την κριτική του **Λ. Ζενάκου** στο «Βήμα», 21.9.86) - λυπούμαι αν, θεληματικά ή αθέλητα, παραλείπω κάποια άλλα σχετικά έργα. Δεν ξέρουμε ως ποιο σημείο αυτή η προσφορά συνδέεται αμφίδρομα με την πληθωρική παρουσία της αρχαίας τραγωδίας και κωμωδίας στις ελληνικές σκηνές, ή και με τη διδασκαλία του αρχαίου δράματος στη Μέση και Ανώτατη Εκπαίδευση. Βλέπουμε όμως καθαρά ότι κάποιες κραυγαλέες άγνοιες των σκηνοθετών, των φιλολόγων, ή και κάθε μορφωμένου ακροατή, δεν μπορούν πια να δικαιολογηθούν από την έλλειψη των κατάλληλων βοηθημάτων.